

Ruhi ERSOY, Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Kültürü ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler -Dün/Bugün/Yarın, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2023, ISBN:978-625-408-635-9, 295 sayfa.

Arş. Gör. İlayda YILDIRIM*

Prof. Dr. Ruhi Ersoy'un "*Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Kültürü ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler -Dün/Bugün/Yarın*" (2023) adlı kitabı, Türk kültür ve medeniyetinin temel dinamikleri olan insani, kültürel ve evrensel kodları ortaya koyarak bu zemin üzerinde Türkiye Cumhuriyetinin 100. yılında 100 yıllık muhasebesinin geçmiş, şimdi ve gelecek denkleminde yapıldığı bir çalışmadır. Doç. Dr. Cevdet Avcı editörlüğünde hazırlanan kitap çalışmasının önsözünde yazar, Türk halk bilimi perspektifinden bütüncül bir bakış açısıyla akademik ve siyasi okumalarını kendi kişisel tecrübeleriyle birleştirerek ortaya koymuştur. Yazar burada kitaptaki makalelerin geri planındaki fikri, akademik ve ideolojik paradigmasını açıklamıştır. Önsözdeki bu teorik zemin makalelerin anlaşılmasını kolaylaştırıcı bir bağlam olarak inşa edilmiştir. Kitapta Türk devlet geleneğini meydana getiren temel dinamikler ve bunların 21. yüzyıldaki tezahürleri çeşitli kavramlar ve kişiler üzerinden ele alınmıştır. Bozkır kültüründen başlayarak Türk kültür ve medeniyetinde meydana gelen değişimler ile bunların sebep ve sonuçları; modernleşme, kentleşme ve dijitalleşme kavramları çevresinde açıklanmıştır. Siyasi süreklilik ve değişimlerin yanında kültür ve medeniyet bağlamında da süreklilik ve değişim kavramlarının açıklandığı çalışma, Cumhuriyet'imizin 100. yılına girdiği bu dönemde Türk kültür ve medeniyetinin dünden devraldıklarını yarına taşıyabilme adına imkân ve kabiliyetlerine dair tespit, inceleme ve değerlendirmeleri içermektedir (Ersoy, 2023: 13). Çalışma içerisinde bulunan 23 makalenin bir kısmı daha önce çeşitli dergilerde yayınlanan yazıların güncellenmiş hâli; bir kısım ise Ersoy'un konferans, seminer ve üniversite açılış konuşmalarındaki sunum metinlerinin makaleye dönüştürülmesinden müteşekkildir.

Makalelerin iki grupta toplandığı çalışmanın "*Köklü Gelenekten Güçlü Geleceğe: İnsan Kültür-Mekân*" adlı birinci bölümünde on yazı yer almaktadır. Bölüm içerisindeki Türk devlet geleneğini ve devlet adamı tipolojisini Türk kültürünün temel metinleri üzerinden açıklayan ilk yazıda Orhun Yazıtları'yla başlayarak Dede Korkut Kitabı ve Kutadgu Bilig örnekleri üzerinden Türk egemenlik ve devlet anlayışının meşruyetinin kaynakları açıklanmıştır. Türkiye-Moğolistan ilişkilerini bir "yumuşak güç" alanı olan kültürel diplomasi üzerinden açıklayan diğer makalede ise iki ülke ilişkilerinin kültür temelli yükselmesinin amaçlayan "Moğolistan Türk Anıtlar Projesi" örnek olarak ele alınmıştır. Birinci bölüm içerisinde yer alan beş makalede Türk dünyası çeşitli yönlerden ele alınmıştır. "Türk Dünyası Kültür Başkenti Hiva'dan 21. Yüzyıl Türk Dünyasına Bakış" başlıklı makalede Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY'un Türk dünyasının geleceği adına yaptıkları çalışmaların öneminden bahsedilmiştir. Türk kültürünün hafıza mekânı olarak nitelendirilen Ahlat mezar taşlarının ele alındığı bir diğer makalede ise insan-mekân-kimlik arasındaki ilişkiye ve bunun kültürel sonuçlarına odaklanılmıştır (Ersoy, 2023: 43).

Türk dünyasının fikir adamları üzerinden ele alındığı üç makale "*İki Devlet-Bir Millet Ruhunun Tezahürü: Ahmed Cevad ve "Çırpınırın Karadeniz" Üzerine Bir Değerlendirme, "Bir Abide Kadın: Ahmed Cevad'ın Kahraman Hayat Yoldaşı Şükriye Hanım"* ve "*Türk Kültürü ve Medeniyetinin Eylemci Entelektüeli: İsmail (Bey) Gaspıralı*" başlıklarını taşımaktadır. Ahmed Cevad Ahundzade'nin hayatının ve Çırpınırın Karadeniz şiirinin yazılışı ve bestelenmesinin hikâyesinin anlatıldığı makalede Türk dünyasının genel durumu ve fikir hareketlerine de yer verilmiştir. Yazarın alp kadın tipi olarak nitelendirdiği ve tarihî süreç içerisinde Türk kültüründe yer alan kadınlardan örnekler vererek açıkladığı Ahmed Cevad Ahundzade'nin eşi

* Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/Türkiye, ilayda_yildirim@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4339-7891.

Şükriye Hanım birinci bölüm içerisinde yer alan makalelerden bir diğeridir. Türk kültüründe ve edebi metinlerde yer alan ideal eş tipi, ideal anne tipi ve alp kadın tipinin merkezinde bulunan Şükriye Hanım, yazar tarafından birçok farklı bağlamda örnek alınacak bir kadın olarak ele alınmıştır. İsmail Bey Gaspıralı ise Osmanlı yenileşme hareketlerinin yaşandığı dönem içerisinde Türk birliğini gerçekleştirmek isteyen bir aydın olarak birinci bölümün yedinci makalesinde ele alınmıştır.

Daha sonra modern Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolda önemli bir altyapı olan Türk kültür ve medeniyetinin kolektif hafızası, tarihî-kültürel-dini kimliği bulunan şahsiyetler üzerinden açıklanmıştır. 13.Yüzyıl'da Anadolu'da bir Türk hâkimiyetinin kurulmasına, kültürel, dini ve millî birçok pozitif değeri meydana getirmede önemli rolleri bulunan Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve Ahi Evran yazar tarafından "coğrafyayı vatan yapan üç öncü" olarak nitelendirilmiştir. Bu üç şahsiyetin kentleşme ve dijitalleşme ortamlarına uygun olarak yeni kuşakların anlayacağı araçlarda ve bağlamlarda yeni metinler olarak ortaya konulması düşüncesi yazar tarafından makalede işlenmiştir. Birinci bölümün son iki makalesi ise Cumhuriyetin 100. yılında Türk halk bilimi çalışmalarına UNESCO Türkiye Millî Komisyonunun çalışmaları özelinde değerlendirmeleri ve Türk halk biliminin 19. yüzyıldan günümüze kadar olan süreç içerisinde çeşitli dinamiklere bağlı olarak geçirdiği dönüşümleri içeren değerlendirmelerden oluşmaktadır. Bu noktada konuyla ilgili olarak Ersoy, Avrupa'daki ve Türkiye'deki halk bilimi disiplininin gelişim seyrini ve geri planındaki tarihi, sosyo-kültürel ve ekonomik şartları ele aldıktan sonra 21. yüzyıldaki halk biliminin yeni konu, kavram ve çalışma alanlarına dair analizler yapmıştır. Ayrıca burada millî kültürün gelecek kuşaklara aktarılması hususunda UNESCO Türkiye Millî Komisyonunun özverili çalışmaları ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin (SOKÜM) stratejik önemi ele alınmıştır. Dinamik bir süreç olarak Türk halk bilimi çalışmalarının kentleşme, dijitalleşme ve farklı sosyal değişim süreçlerine bağlı olarak geçirdiği değişim-dönüşüm süreçlerinin ele alındığı birinci bölümün son makalesinde yazar, Türk kültürünün ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi içerisinde geçirmiş olduğu süreçlerin Türk halk bilimi çalışmalarına nasıl yön verdiğini değerlendirmiştir. Özellikle Osmanlı yenileşme hareketlerinden başlayarak birkaç asırdır devam eden Türk modernleşmesi hadisesinin Türk halk bilimi çalışmalarına olan etkisinin incelendiği makalede, Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan, Erol Güngör ve Yılmaz Özakpınar gibi aydınlara atıfta bulunarak incelemeler yapılmıştır.

"*Kültür Değişimleri: Dijital Dünyada İnsan-Toplum ve Millî Kültür*" ana başlığını taşıyan ikinci bölümde on üç makale bulunmaktadır. Başlıktan da anlaşılacağı üzere bölüm içerisinde medya ve dijitalleşme sürecinin Türk kültürüne ve siyasal süreçlere etkileri incelenmiştir. Bugünün dünyasında kültürel değişimlerin küreselleşme ve modernleşmeyle iç içe olduğu görülmektedir. "*Dijital Dünya ve Millî Kimlik Üzerine Düşünceler*" başlıklı makalede 18. yüzyıldan itibaren yaşanan endüstri devrimlere bağlı olarak gerçekleşen kültürel dönüşümler ele alınmıştır. Türk modernleşmesinin özellikle teknolojik gelişmelere bağlı olarak net etkilenmeler yaşadığı ve bundan sonraki süreçte Toplum 4.0 (Bilgi Toplumu) ve toplum 5.0 (Süper Akıllı Toplum), yapay zekâ ve post-truth kavramlarının konuşulduğu dünya düzeni içerisinde kendi kültür kodlarını nasıl muhafaza edeceği yazar tarafından tartışılmıştır. Bölüm içerisindeki "*Millî İradenin Tarihi Yolculuğu ve Meşruiyet Kaynakları Üzerine Tespit ve Düşünceler*" başlıklı makalede Türk kültür ve medeniyetinin millî irade aracılığıyla devlet idaresini inşa etme kabiliyeti ele alınmış ve tarih öncesi devirlerden bugüne kadar devam eden bu karşılıklı ilişkiyi bozan darbeler tarihi tartışılmıştır.

İkinci bölümün ana aksını oluşturan dijitalleşme ve Türk kültürü üzerine etkilerinin ele alındığı bir diğer makale "*Televizyon Dizilerinin Toplum Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*"dir. Geçmişten bugüne Türk televizyon dizilerinin örneklerinden ele alındığı makalede geleneksel ve yeni medya olarak adlandırılan iletişim olgusunun kültürel bağlamları birleştirmesi bakımından olumlu bir araç, toplumsal yapı-söküm açısından bakıldı-

ğında ise kültürel bir silah olabileceği görüşü ele alınmıştır (Ersoy, 2023: 179). Medya kültürünün stratejik bir araç olarak kullanılmasını Kafkaslar üzerinden beşinci makalede açıklayan Ersoy, ulaşım ve iletişim sistemlerinin getirmiş olduğu küreselleşme ve tek tipleşme gerçeğinin yanında Türkiye'nin, Türk dünyası ve diğer kültür coğrafyaları arasındaki ilişkilerini ve bunu geliştirmenin yollarını da bu makalede tartışmıştır. "Türkiye'nin Serencamı" üzerine görüşlerini belirttiği makalesinde yazar, Batı'nın 15. yüzyıldan itibaren dünyanın geri kalanına uygulamış olduğu sömürgeci yaklaşımların aksine Türk kültür ve medeniyetinin doğa, insan ve toplum tasavvurunun, yalnızca kendi coğrafyası ve insanı için değil; evrensel boyutta da pozitif değerler üretebilecek potansiyelde olduğunu ifade etmiştir.

Millî kültür ve millî siyaset ilişkisinin halk kültüründen siyasete kadar hayatın bütün alanlarına yansımalarını bölüm içerisindeki üç farklı makalede ele alan yazar, bu ilişkiyi aşağı yukarı son iki asırdır gördüğümüz "geleneğe ve modernite" kavramlarıyla birlikte değerlendirmiştir. Osmanlı yenileşme hareketlerinden itibaren başlayan ve günümüze kadar etkilerini sürdüren, uyum ve çatışmanın iç içe geçtiği bir kavram olarak Türk modernleşmesi, Türk kültür ve siyasetine olumlu ve olumsuz yönde etkileri olan bir süreçtir. Türk modernleşmesinin müstakim bir biçimde daha kapsamlı olarak ele alındığı "*Türk Modernleşmesi Serüveni Üzerine İnsan-Toplum-Kültür İlişkisi Bağlamında Bir Değerlendirme*" başlıklı makalede yazar, Batı medeniyetinin ve modernizminin eksikliklerini Türk kültürü ve medeniyeti üzerinden değerlendirmiştir. Osmanlı Türkiye'sinden Cumhuriyet Türkiye'sine Türk modernleşmesinin neden Batı tipi bir modernleşmeden farklı olduğu sorusunun cevapları insan-toplum ve kültür ekseninde ele alınmıştır. İkinci bölümün son iki makalesinde ise Ersoy, daha genel bir perspektifle bugün 100. yılını kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'ni doğuran tarihsel ve kültürel şartlara odaklanmış ve bunların gelişim seyirleri üzerine görüşlerini sıralamıştır. Bu görüşlerinin ardından son olarak Cumhuriyet'e kadar gelen süreç içerisindeki "maarif davamız" üzerine görüşlerini ortaya koyduğu makale içerisinde yazar, 19. ve 20. yüzyıldaki krizler ve bunların Türk sosyo-kültürel yapısına yansımalarını eğitim-öğretim meseleleri bağlamında ele almıştır.

Prof. Dr. Ruhi Ersoy'un makaleler toplamından oluşan bu kitap çalışması Cumhuriyet Türkiye'sini inşaaya giden yolda, Türk kültür ve medeniyetinin değerler bütünü ve tarihsel bağlamda geçirmiş olduğu gelişim evrelerini ortaya koyan tespit, inceleme ve değerlendirmeleri içermektedir. Yazarın yeniden düzenlenen makalelerinden ve yazıya aktarılıp makaleye dönüştürülen konuşmalarından oluşan çalışma, Türk kültür ve medeniyetinin dünden aldıklarını bugüne taşımasında ve geleceğe aktarmasında izlediği/izleyeceği yolu ayrıntılı olarak okuyucuya sunmaktadır. Kitabın kaynakçası Türk halk biliminin yanı sıra disiplinlerarasılık bağlamında tarih, sosyoloji, siyaset bilimi, medya çalışmaları gibi farklı alanları bir araya getiren önemli bir literatür ortaya koymaktadır. Son olarak Türk halk bilimi çalışmalarının kendi mecrasındaki akademik işleyişinin yanı sıra; bu alanın, dün-bugün-yarın denklemini bütüncül bir bakış açısıyla sentezleyip Türk kültür ve medeniyetinin ihtiyaç duyduğu sosyo-ekonomik, politik ve stratejik alanlara veri, yöntem ve bakış açıları sağlayabilecek mahiyette olduğu tezinin, kitaptan elde edilecek temel bulgu olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

Ersoy, Ruhi. "*Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Kültürü Ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler -Dün/Bugün/Yarın*". İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2023.